

ДИРЕКТИВА 2003/54/ЕО НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И СЪВЕТА

от 26 юни 2003 година

**относно общите правила за вътрешния пазар на електроенергия и отменяща
Директива 96/92/ЕО**

ЕВРОПЕЙСКИЯТ ПАРЛАМЕНТ И СЪВЕТЪТ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ,

като взеха предвид Договора за създаване на Европейската общност и по-специално член 47, параграф 2, член 55 и член 95 от него;

като взеха предвид предложенията на Комисията¹;

като взеха предвид на становището на Икономическия и социален комитет²,

като се консултираха с Комитета на регионите,

в съответствие с процедурата, предвидена в член 251 от Договора³,

Като имат предвид, че:

- (1) Директива 96/92/ЕО на Европейския парламент и Съвета от 19 декември 1996 г. относно общите правила за вътрешния пазар на електроенергия⁴ има значителен принос за създаването на вътрешен пазар на електроенергия.
- (2) Опитът в прилагането на настоящата директива показва ползите, които може да произтекат от вътрешния пазар на електроенергия с оглед подобряване на ефективността, намаляване на цените, по-високи стандарти на обслужване и увеличена конкурентоспособност. Все пак налице са съществени недостатъци и възможности за подобряване на действието на пазара, особено необходимостта от конкретни мерки за осигуряване на равни условия в сферата на производството и намаляване на рисковете, свързани с пазарното влияние и враждебно поведение, като се осигуряват недискриминационни тарифи за пренос и разпределение чрез достъп до мрежата въз основа на тарифи, оповестени преди влизането им в сила, и като се гарантира защита на правата на малки и уязвими клиенти и предоставяне на информация за енергийните източници за производство на електроенергия, както и позоваване на източници, където има такива, даващи информация за въздействието им върху околната среда.
- (3) На срещата в Лисабон на 23 и 24 март 2000 г., Европейският съвет наложи изискването за предприемане на бързи действия за завършване на вътрешния пазар в двата сектора - електроенергетика и газ - и ускоряване на

¹ ОВ С 240 Е, 28.8.2001г., с.60, и ОВ С 227 Е, 24.9.2002г., с. 393.

² ОВ С 36, 8.2.2002г., с.10.

³ Становище на Европейския парламент от 13 март 2002 г. (ОВ С 47 Е, 27.2.2003г., с.15) и Общата позиция на Съвета от 3 февруари 2003 г. (ОВ С 50 Е, 4.3.2003г., с. 15) и Решението на Европейския парламент от 4 юни 2003 г. (все още непубликувано в Официален вестник) .

⁴ ОВ L 27, 30.1.1997г., с.20

либерализацията в тези сектори за постигане на напълно работещ вътрешен пазар. Европейският парламент в Резолюцията си от 6 юли 2000 г. по втория доклад на Комисията за състоянието на либерализация на енергийните пазари поиска от Комисията да приеме подробна програма за постигането на точно определени цели за постепенно, но пълно либерализиране на енергийния пазар.

- (4) Свободите, които Договорът гарантира на европейските граждани - свободно движение на стоки, свобода на предлагане на услуги, свобода на установяване - са възможни единствено в условията на напълно отворен пазар, който позволява на всички потребители свободно да избират своя доставчик и всички доставчици свободно да доставят на своите клиенти.
- (5) Основните пречки пред постигането на напълно работещ и конкурентен вътрешен пазар, наред с другите неща, са свързани с въпросите на достъп до мрежата, формирането на тарифи и различните степени на отваряне на пазара между държавите-членки.
- (6) За да има реална конкуренция, достъпът до мрежата трябва да бъде недискриминационен, прозрачен и справедливо остойностен.
- (7) За да се осъществи вътрешният пазар на електроенергия, от първостепенно значение е наличието на недискриминационен достъп до мрежата на оператора на преносната или разпределителната система. Операторът на преносна или разпределителна система може да се състои от едно или повече предприятия.
- (8) За да се осигури ефективен и недискриминационен достъп до мрежата, в случаите на вертикално интегрирани предприятия уместно е разпределителните и преносните системи да се управляват от юридически разделени структури. Комисията следва да оцени мерки с равностоен ефект, разработени от държавите-членки за постигане на целта на това изискване, и където е подходящо, да представи предложения за изменение на настоящата директива. Уместно е също така, операторите на преносни и разпределителни системи да имат ефективни права на вземане на решения по отношение на активите, необходими за поддържане, експлоатиране и развитие на мрежите, когато въпросните активи се притежават и експлоатират от вертикално интегрирани предприятия. Необходимо е независимостта на операторите на разпределителни системи и операторите на преносни системи да бъде гарантирана, особено по отношение на интересите на производството и снабдяването. Следователно трябва да бъдат въведени независими управленски структури между операторите на разпределителни системи и операторите на преносни системи и компаниите за производство/снабдяване.

Важно е обаче да се направи разграничение между подобно юридическо обособяване и разделяне на собствеността. Юридическото обособяване не предполага промяна на собствеността на активите и нищо не пречи подобни или същите условия на наемане да бъдат прилагани във всички вертикално интегрирани предприятия. Недискриминационен процес на вземане на решения следва да бъде осигурен чрез организационни мерки относно независимостта на лицата, отговорни за вземането на решения.

- (9) По отношение на малки системи, осигуряването на спомагателни услуги може да трябва да се извършва от оператори на преносни системи, свързани с малки системи.
- (10) Въпреки че настоящата директива не разглежда въпроси, свързани със собствеността, напомня се, че ако предприятие извършва пренос или разпределение и то е отделено в своята юридическа форма от предприятията, занимаващи се с производство и/или снабдяване, определените системни оператори може да бъдат същото предприятие, което притежава инфраструктурата.
- (11) За да се избегне налагането на несъразмерна финансова и административна тежест върху малки разпределителни компании, държавите-членки следва да имат възможност, където е необходимо, да освобождават такива компании от законните изисквания за разделяне на разпределението.
- (12) Разрешителните процедури не следва да водят до административна тежест несъразмерна на големината и потенциалното влияние на производителите на електроенергия.
- (13) Допълнителни мерки следва да бъдат взети, за да се осигурят прозрачни и недискриминационни тарифи за достъп до мрежите. Тези тарифи следва да са приложими към всички ползватели на системата на недискриминационна основа.
- (14) За улесняване на сключването на договори от електрическо предприятие, основано в държава-членка, за снабдяване с електроенергия на привилегировани потребители в друга държава-членка, държавите-членки и където е подходящо националните регулаторни органи следва да насочат усилията към създаването на по-хомогенни условия и еднакво ниво на изисквания за целия вътрешен пазар.
- (15) Наличието на ефективен регулаторен надзор, провеждан от един или повече национални регулаторни органи, е важен фактор за гарантирането на недискриминационен достъп до мрежата. Държавите-членки определят функциите, компетенциите и административните пълномощия на регулаторните органи. Важно е регулаторните органи във всички държави-членки да имат еднакъв минимален набор от компетенции. Тези органи следва да имат правомощието да определят или да одобряват тарифите или като минимум методиките, лежащи в основата на пресмятането на тарифите за пренос и разпределение. За недопускане на несигурност и скъпи и отнемащи време спорове, тези тарифи следва да се публикуват преди влизането им в сила.
- (16) Комисията е показала намерението си да създаде Група на европейските регулаторни органи за електроенергетиката и природния газ, която би представлявала подходящ консултативен механизъм за насърчаване на сътрудничеството и съгласуването на националните регулаторни органи с цел подпомагане развитието на вътрешния пазар на електроенергия и газ и допринасяне за последователното прилагане във всички държави-членки на разпоредбите, регламентирани в настоящата директива и Директива 2003/55/ЕО

на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2003 г. относно общите правила за вътрешния пазар на природен газ⁵ и в Регламент (ЕО) № 1228/2003 на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2003 г. за условията на достъп до мрежата за трансграничния обмен на електроенергия⁶.

- (17) За да се осигури ефективен пазарен достъп за всички пазарни участници, включително нови участници, е необходимо въвеждането на недискриминационни и отразяващи разходите механизми на балансиране. Веднага щом като пазарът на електроенергия придобие достатъчна ликвидност, това следва да бъде постигнато чрез установяването на прозрачни пазарно основани механизми за доставка и купуване на електроенергия, необходими в контекста на изискванията за балансиране. При отсъствието на подобен ликвиден пазар, националните регулаторни органи трябва да играят активна роля за осигуряване на тарифи за балансиране, които са недискриминационни и отразяващи разходите. В същото време подходящи стимули следва да бъде осигурени за балансиране на подаването и поемането на електроенергия и не допускащи излагането на опасност на системата.
- (18) Националните регулаторни органи следва да бъдат в състояние да определят или одобряват тарифи или методиките, лежащи в основата на пресмятането на тарифите, въз основа на предложение от оператора на преносната система или оператора(и) на разпределителни системи или въз основа на предложение, одобрено между тези оператор(и) и ползвателите на мрежата. При изпълнение на тези задачи националните регулаторни органи следва да гарантират, че тарифите за пренос и разпределение са недискриминационни и отразяват разходите, и следва да отчитат дългосрочните, маргинални, избегнати мрежови разходи от разпределеното производство и мерките за управление на потреблението.
- (19) Целият отрасъл и търговия на Общността, включително малки и средни предприятия, и всички граждани на Общността, които се ползват от икономическите ползи на вътрешния пазар, следва да имат възможността да се ползват от високи нива на потребителска защита и по-специално битовите потребители и когато държавите-членки смятат за подходящо, малките предприятия следва също да имат възможността да се ползват от гаранциите за обществени услуги, особено по отношение на сигурност на снабдяването и разумни тарифи, с оглед на справедливостта, конкурентоспособността и косвено за създаване на заетост.
- (20) Потребителите на електроенергия следва да имат възможността да избират свободно своя доставчик. Въпреки това поэтапен подход следва да бъде приет за завършване на вътрешния пазар на електроенергия, за да се позволи на отрасъла да се приспособи и осигури наличието на адекватни мерки и системи за защита на интересите на потребителите и за да се гарантира, че те имат реално и ефективно право на избор на своя доставчик.
- (21) Постепенното отваряне на пазара към въвеждане на пълна конкуренция следва възможно най-бързо да отстрани различията между държавите-членки. Следва

⁵ Вж. стр. 57 от настоящия Официален вестник.

⁶ Вж. стр. 1 от настоящия Официален вестник

да се осигури прозрачност и сигурност при изпълнението на настоящата директива.

- (22) Почти всички държави-членки решиха да осигурят конкуренция на пазара на производство на електроенергия чрез прозрачен разрешителен режим. Все пак държавите-членки следва да осигурят възможност за допринасяне за сигурността на снабдяването чрез въвеждане на тръжна процедура или еквивалентна процедура в случай, че не бъде изградена достатъчна електропроизводствена мощност въз основа на разрешителния режим. Държавите-членки следва да имат възможността, в интерес на опазването на околната среда и насърчаването на съвсем нови технологии, да организират търгове за изграждане на нови мощности въз основа на оповестени критерии. Новите мощности включват, между другото, възобновяеми източници на енергия и комбинирано производство на топло и електроенергия (СНР).
- (23) В интерес на сигурността на снабдяването, балансът снабдяване/потребление в отделна държава-членка следва да се следи и мониторингът следва да бъде последван от доклад за положението на ниво Общност, като се отчита междусистемният капацитет между зоните. Подобен мониторинг следва да се извършва достатъчно своевременно, за да се даде възможност за вземането на подходящи мерки, ако сигурността на снабдяването е изложена на риск. Изграждането и поддържането на необходимата мрежова инфраструктура, включително междусистемен капацитет, следва да допринесат за осигуряването на стабилно снабдяване с електроенергия. Поддържането и изграждането на необходимата мрежова инфраструктура, включително междусистемен капацитет и децентрализирано производство на електроенергия, са важни елементи за осигуряване на стабилно снабдяване с електроенергия.
- (24) Държавите-членки следва да гарантират, че битовите потребители и когато държавите-членки смятат за подходящо, малки предприятия се ползват от правото да бъдат снабдявани с електроенергия с определено качество при изцяло съпоставими, прозрачни и разумни цени. За да се осигури запазването на високи нива на обществени услуги в Общността, всички мерки, взети от държавите-членки за постигане на задачите на настоящата директива, следва да се съобщават редовно на Комисията. Комисията следва периодично да публикува доклад, в който се анализират мерките, взети на национално ниво за постигане на задачите, свързани с обществените услуги, и се прави сравнение на тяхната ефикасност с оглед на даването на препоръки относно мерките, които трябва да бъдат взети на национално ниво за постигане на високи стандарти на обществени услуги. Държавите-членки следва да вземат необходимите мерки, за да защитят уязвимите потребители в условията на вътрешен пазар на електроенергия. Тези мерки може да се различават в зависимост от конкретните условия в съответните държави-членки и може да включват конкретни мерки, свързани с плащането на сметките за електроенергия или по-общи мерки, предвидени в системата на социално осигуряване. Когато всеобщо обслужване се предоставя и на малки предприятия, мерките за гарантиране на това всеобщо обслужване може да се различават според това дали се отнасят за битови потребители или за малки предприятия.

- (25) Комисията е разкрила намерението си да поеме инициативата особено по отношение на обема на наредбата за етикетирането и за начина, по който информацията за въздействието върху околната среда с оглед като минимум на емисиите на CO₂ и радиоактивните отпадъци, резултат от производството на електроенергия от различни енергийни източници, може да се предоставя по един прозрачен, лесно достъпен и съпоставим начин в Европейския съюз и за начина, по който мерките, взети в държавите-членки за контрол на точността на информацията, предоставена от доставчици, може да бъде рационализиран.
- (26) Спазването на изискванията за обществени услуги е основно изискване на настоящата директива и е важно в нея да бъдат регламентирани общите минимални стандарти, зачитани от всички държави-членки, които разглеждат целите на обща защита, сигурност на снабдяването, опазване на околната среда и равностойни нива на конкуренция във всички държави членки. Важно е изискванията за обществени услуги да се тълкуват на национална основа, отчитайки местните обстоятелства и при спазване на законодателството на Общността.
- (27) Държавите-членки може да определят доставчик от последна инстанция . Този доставчик може да бъде отделът, занимаващ се с продажби във вертикално интегрирано предприятие, което изпълнява и функциите на разпределение, при условие, че отговаря на изискванията на настоящата директива за разделяне .
- (28) Мерките, изпълнени от държавите-членки за постигане на целите за социално и икономическо сближаване, може да включват по-специално осигуряването на адекватни икономически стимули, като използват, според случая, всички съществуващи средства на национално ниво и на ниво Общност. Тези средства може да включват механизми за надеждност с цел гарантиране на необходимите инвестиции.
- (29) В степента, до която мерките, взети от държавите-членки за изпълнение на задълженията за обществени услуги, представляват държавна помощ съгласно член 87, параграф 1 от Договора, по силата на член 88, параграф 3 на Договора е налице задължение те да бъдат съобщавани на Общността.
- (30) Изискването за информиране на Общността за отказ за даване на разрешение за изграждане на нова производствена мощност се оказва ненужна административна тежест и следователно следва да бъде отменено.
- (31) Тъй като целта на предлаганото действие, а именно създаването на напълно работещ вътрешен пазар на електроенергия, на който лоялната конкуренция ще има определяща роля, не може да бъде постигната в достатъчна степен от държавите-членки и може следователно поради мащаба и резултатите от действието да бъде по-добре постигната на нивото на Общността, Общността може да приеме мерки в съответствие с принципа на субсидиарността , както е представен в член 5 на Договора. В съответствие с принципа на пропорционалността, както е регламентиран в този член, настоящата директива не излиза извън това, което е необходимо за постигане на тази цел.

- (32) Предвид опита, придобит от прилагането на Директива 90/547/ЕИО на Съвета от 29 октомври 1990 г. за транзита на електроенергия през преносните мрежи⁷, следва да бъдат взети мерки, за да се осигури хомогенен и недискриминационен достъпен режим за пренос, включително трансгранични потоци на електроенергия между държавите-членки. За осигуряване на хомогенността при третирането на достъпа до електрическите мрежи, също и в случай на транзит, тази Директива следва да бъде отменена.
- (33) Предвид на обхвата на изменения, внасяни в Директива 96/92/ЕО, желателно е с цел постигане на яснота и рационалност, въпросните разпоредби да бъдат преработени.
- (34) Настоящата директива зачита основните права и спазва принципите, признати по-конкретно от Хартата на основните права на Европейския съюз,

ПРИЕХА НАСТОЯЩАТА ДИРЕКТИВА:

ГЛАВА 1

ОБХВАТ И ОПРЕДЕЛЕНИЯ

Член 1

Обхват

Настоящата директива утвърждава общите правила за дейностите по производство, пренос, разпределение и доставка на електроенергия. Тя формулира правилата, касаещи организацията и функционирането на електроенергийния сектор, достъпа до пазара, критериите и процедурите, приложими към организирането на търгове и даването на разрешения и управлението на системите.

Член 2

Определения

За целите на настоящата директива:

1. „производство” означава производството на електроенергия;
2. „производител” означава физическо или юридическо лице, произвеждащо електроенергия;
3. „пренос” означава транспортирането на електроенергия по свързана система на свръхвисоко и високо напрежение с цел нейната доставка до крайни потребители или разпределители, но без да се включва пласмент;
4. „оператор на преносна система” означава физическо или юридическо лице, отговарящо за управлението, осигуряване на поддържането и ако е необходимо,

⁷ ОВ L 313, 13.11.1990г., стр. 30 Директива, последно изменена с Директива 98/75/ЕО на Комисията (ОВ L 276, 13.10.1998г., стр.9).

развитието на преносната система в определен район и където е приложимо, нейните връзки с други системи, и за осигуряване на дългосрочната възможност на системата да покрива разумните нужди за пренос на електроенергия;

5. „разпределение” означава транспортирането на електроенергия по разпределителни системи на високо, средно и ниско напрежение, с цел доставката ѝ до потребители, но без да се включва пласмент;
6. „оператор на разпределителна система” означава физическо или юридическо лице, отговарящо за управлението, осигуряване на поддържането и ако е необходимо, развитието на разпределителната система в определен район и където е приложимо, нейните връзки с други системи, и за осигуряване на дългосрочната възможност на системата да покрива разумните нужди за разпределение на електроенергия;
7. „потребители” означава потребители на едро и крайни потребители на електроенергия;
8. „потребители на едро” означава физически или юридически лица, които купуват електроенергия за целите на препродажба в рамките на или извън системата, където те са установени;
9. „крайни потребители” означава потребители, купуващи електроенергия за собствено ползване;
10. „битови потребители” означава потребители, купуващи електроенергия за собствена битова консумация, като се изключват търговски или професионални дейности;
11. „небитови потребители” означава физически или юридически лица, купуващи електроенергия, която не е за техни собствени битови нужди, и включва производители и потребители на едро;
12. „привилегировани потребители” означава потребители, които са свободни да купуват електроенергия от доставчика, който са избрали по смисъла на член 21 от настоящата директива;
13. „междусистемен електропровод с прилежащото оборудване” означава оборудване, използвано за свързване на електрически системи;
14. „свързана система” означава няколко преносни и разпределителни системи, свързани заедно чрез една или повече междусистемни връзки;
15. „директна линия” означава или електрическа линия, свързваща отделен (несвързан) производствен обект с отделен (несвързан) потребител, или електрическа линия, свързваща производител на електроенергия и електроснабдително предприятие за директно снабдяване на тяхна собственост, дъщерни дружества и привилегировани потребители;
16. „икономическо предимство” означава поддържането на източници на електроснабдяване съобразно икономически критерии;

17. „спомогателни услуги” означава всички услуги, необходими за работата на преносна или разпределителна система;
18. „ползватели на системата” означава физически или юридически лица, доставящи на преносна или разпределителна система или снабдявани от нея;
19. „пласмент” означава продажбата, включително препродажба, на електроенергия на потребители;
20. „интегрирано електроенергийно предприятие” означава вертикално или хоризонтално интегрирано предприятие;
21. „вертикално интегрирано предприятие” означава предприятие или група от предприятия, чиито взаимни отношения са определени в член 3, параграф 3 от Регламент (ЕИО) №4064/89 на Съвета от 21 декември 1989 г. относно контрола върху сливанията на предприятия⁸ и където въпросното предприятие или група изпълнява поне една от функциите на пренос или разпределение и поне една от функциите на производство или пласмент на електроенергия;
22. „свързано предприятие” означава свързани предприятия по смисъла на член 41 на Седмата директива 83/349/ЕИО на Съвета от 13 юни 1983г. въз основа на член 44, параграф 2, ж)* на Договора за консолидираните отчети⁹, и/или свързани предприятия по смисъла на член 33, параграф 1 от него, и/или предприятия, които принадлежат на същите акционери;
23. „хоризонтално интегрирано предприятие” означава предприятие, изпълняващо поне една от функциите на производство за продажба или пренос или разпределение или пласмент на електроенергия и друга не електроенергийна дейност;
24. „тръжна процедура” означава процедурата, чрез която планираните допълнителни нужди и заместващата мощност се покриват чрез доставки от нова или съществуваща производствена мощност;
25. „дългосрочно планиране” означава планирането на необходимостта от инвестиции в производствени и преносни и разпределителни мощности на дългосрочна основа, с цел покриване на електроенергийния товар на системата и гарантиране на снабдяването на потребителите;
26. „малка изолирана система” означава система с консумация под 3 000 GWh през 1996 година, при която под 5% от годишната консумация се получава през обединението с други системи;

⁸ ОВ L 395, 30.12.1989г., стр. 1. Регламент, като последно е изменен с Регламент (ЕО) №1310/97 (ОВ L 180, 9.7.1997г., стр.1).

* Заглавието на Директива 83/349/ЕИО е променено, за да отрази преномерирането на членовете на Договора за създаване на Европейската общност в съответствие с член 12 на Договора от Амстердам; първоначалната препратка бе към член 54, параграф 3 ж).

⁹ ОВ L 193, 18.7.1983г., стр.1. Директивата както е изменена с Директива 2001/65/ЕО на Европейския парламент и на Съвета (ОВ L 283, 27.10.2001г., стр.28).

27. „микро изолирана система” означава система с потребление под 500 GWh през 1996 година, при която няма връзка с други системи;
28. „сигурност” означава както сигурност на снабдяването, така и осигуряване на електроенергия и техническа безопасност;
29. „енергийна ефективност/управление на потреблението” означава глобален или комплексен подход, насочен към повлияване на количеството и времето на електропотребление, за да се намали консумацията на първична енергия и върховите товари като се даде предимство на инвестиции в мерки за енергийна ефективност или други мерки, като договори за прекъсваемо снабдяване , спрямо инвестиции за увеличаване на производствената мощност, ако първите са най-ефективната и икономична възможност, отчитайки положителното екологично отражение от намалената енергоконсумация и свързаните с това разходни аспекти по отношение на сигурността на снабдяването и разпределението;
30. „възобновяеми енергийни източници” означава възобновяеми неизкопаеми енергийни източници (вятър, слънчева енергия, геотермална, вълнова, от приливи и отливи, хидроенергия, биомаса, газ от сметища, газ от инсталации за третиране на отпадни води и биогазове);
31. „разпределено производство” означава производствени централи, свързани към разпределителна система.

ГЛАВА II

ОБЩИ ПРАВИЛА ЗА ОРГАНИЗАЦИЯ НА СЕКТОРА

Член 3

Задължения, свързани с обществени услуги, и защита на потребителя

1. Държавите-членки трябва да гарантират, въз основа на своята институционална организация и с дължимото внимание към принципа на субсидиарността, че, без да се накърнява параграф 2, електроенергийните предприятия се управляват в съответствие с принципите на настоящата директива, с цел постигане на конкурентен, сигурен и екологично устойчив пазар на електроенергия, и няма да правят разлика между тези предприятия както по отношение на правата, така и по отношение на задълженията.
2. С оглед на съответните разпоредби на Договора, по - специално член 86 от него, държавите-членки може да налагат на предприятия, работещи в електроенергийния сектор, в общия икономически интерес, задължения, свързани с обществени услуги, които може да се отнасят до сигурността, включително сигурност на снабдяването, редовността, качеството и цената на доставките и опазването на околната среда, включително енергийна ефективност и опазване на климата. Тези задължения ще бъдат ясно определени, прозрачни, недискриминационни, проверими и трябва да гарантират равни условия на

достъп за електрическите компании от ЕС до националните потребители. По отношение на сигурността на снабдяването, енергийната ефективност/управление на потреблението и за изпълнение на екологичните цели, както са посочени в настоящия параграф, държавите-членки могат да въведат изпълнението на дългосрочно планиране, отчитайки възможността трети страни да искат достъп до системата.

3. Държавите-членки трябва да гарантират, че всички битови потребители и където държавите-членки смятат за подходящо, малки предприятия (а именно предприятия с по-малко от 50 наети служители и годишен оборот или балансов отчет, който не надвишава 10 милиона евро) се ползват от правото на всеобщо обслужване, което представлява правото да получиш електроенергия с определено качество в рамките на тяхната територия при разумни, лесно и ясно съпоставими и прозрачни цени. За осигуряване на предоставянето на всеобщо обслужване държавите-членки може да назначат доставчик от последна инстанция. Държавите-членки трябва да наложат на разпределителните компании задължение да присъединяват клиенти към своята мрежа при условия и тарифи, определени в съответствие с процедурата, предвидена в член 23, параграф 2. Нищо в настоящата директива няма да пречи на държавите-членки за заздравят пазарната позиция на битови, малки и средни потребители чрез насърчаване на възможностите за доброволно обединяване на представителството за тази категория потребители.

Първата алинея трябва да се прилага по един прозрачен и недискриминационен начин и не трябва да пречи на отварянето на пазара, предвидено в член 21.

4. Когато финансова компенсация, други форми на компенсация и изключителни права, които държава-членка дава за изпълнение на задълженията, изложени в параграфи 2 и 3, се предоставят, това трябва да се прави по един недискриминационен и прозрачен начин.
5. Държавите-членки трябва да вземат подходящи мерки за защита на крайните потребители и трябва по-специално да осигурят, адекватни гаранции за защита на уязвими потребители, включително мерки, с които им се помага да избегнат изключване. В тази връзка държавите-членки може да вземат мерки за защита на крайни потребители в отдалечени райони. Те трябва да осигурят високи нива на защита на потребителя, особено по отношение на прозрачността относно договорните условия, общата информация и механизмите за решаване на спорове. Държавите-членки трябва да осигурят, че привилегираният потребител има наистина възможност да премине към нов доставчик. По отношение на битовите потребители поне, тези мерки трябва да включват мерките, изложени в приложение А.
6. Държавите-членки трябва да гарантират, че доставчиците на електроенергия посочват в сметките или към тях и в рекламните материали, предоставяни на крайните потребители:
 - a) участието на всеки енергиен източник в общия горивен състав на доставчика през предходната година;

- б) като минимум препращането към съществуващи източници на справка, като уеб-страници, където информация за въздействието върху околната среда по отношение като минимум на емисиите на CO₂ и радиоактивните отпадъци, резултат от електроенергията, произведена от целия горивен състав на доставчика през предходната година, е публично достъпна.

По отношение на електроенергия, получена чрез борса или внесена от предприятие, намиращо се извън Общността, сумарни цифри, предоставени от борсата или въпросното предприятие през предходната година, може да се използват.

Държавите-членки трябва да вземат необходимите мерки, за да се гарантира, че информацията, предоставена от доставчици на техните потребители съгласно този член, е достоверна.

7. Държавите-членки трябва да изпълнят подходящи мерки за постигане на целите за социално и икономическо сближаване, опазване на околната среда, които може да включват мерки за енергийна ефективност/управление на потреблението и средства за борба с промените в климата, и сигурност на снабдяването. Тези мерки може да включват, по-конкретно, осигуряването на адекватни икономически стимули, като използват, където е подходящо, всички съществуващи средства на национално ниво и на ниво Общността за поддържане и изграждане на необходимата мрежова инфраструктура, включително междусистемен преносен капацитет.
8. Държавите-членки може да решат да не прилагат разпоредбите на членове 6, 7, 20 и 22, дотолкова доколкото тяхното прилагане би възпрепятствало изпълнението, по закон и в действителност, на задълженията, наложени на електроенергийните предприятия в контекста на общия икономически интерес, и дотолкова доколкото развитието на търговията не би се засегнало до такава степен, до каквато би било противно на интересите на Общността. Интересите на Общността включват, наред с другите неща, конкуренция по отношение на привилегирани потребители в съответствие с настоящата директива и член 86 от Договора.
9. Държавите-членки трябва при изпълнението на настоящата директива да информират Комисията за всички мерки, приети за изпълнение на задълженията за всеобщо обслужване и обществени услуги, включително защита на потребителя и опазване на околната среда и за възможния им ефект върху вътрешната и международната конкуренция, независимо дали или не тези мерки изискват дерогация от настоящата директива .

Член 4

Мониторинг на сигурността на снабдяването

Държавите-членки трябва да осигурят мониторинг на въпросите, свързани със сигурността на снабдяването. Когато държавите-членки смятат за подходящо, те могат да делегират тази задача на регулаторните органи , посочени в член 23, параграф 1. Този мониторинг трябва, по-специално, да обхваща баланса снабдяване/потребление на

националния пазар, нивото на очакваното бъдещо потребление и предвижданата допълнителна мощност, която се планира или изгражда, и качеството и нивото на поддържане на мрежите, както и мерки за покриване на върхов товар и справяне с дефицита на един или повече доставчици. Компетентните органи трябва да публикуват на всеки две години до 31 юли най-късно доклад, излагащ в общи черти констатациите, произтичащи от мониторинга на тези въпроси, както и мерки, взети или предвидени за решаването им, и трябва веднага да представят този доклад на Комисията.

Член 5

Технически правила

Държавите-членки трябва да осигурят определянето на критерии за техническа безопасност и разработването и оповестяването на технически правила, утвърждаващи минималните проектни и оперативни изисквания по отношение на свързването към системата на производствени съоръжения, разпределителни системи, оборудване на директно свързани потребители, междусистемни връзки и директни линии. Тези технически правила трябва да осигурят съвместната работа на системите и трябва да бъдат обективни и недискриминационни. Те трябва да бъдат съобщени на Комисията в съответствие с член 8 на Директива 98/34/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 22 юни 1998 г., утвърждаваща процедура за информационното обезпечаване в областта на техническите стандарти и нормативната уредба и правилата по отношение на услугите на информационното общество¹⁰.

ГЛАВА III

ПРОИЗВОДСТВО

Член 6

Разрешителна процедура за нова мощност

1. Държавите-членки трябва да приемат разрешителна процедура за изграждане на нови производствени мощности. Процедурата трябва да бъде провеждана в съответствие с обективни, прозрачни и недискриминационни критерии.
2. Държавите-членки трябва да формулират критериите за даване на разрешения за изграждане на производствена мощност на тяхна територия. Тези критерии може да се отнасят до:
 - а) безопасността и сигурността на електроенергийната система, съоръженията и прилежащото оборудване;
 - б) защита на общественото здраве и безопасност;
 - в) опазване на околната среда;
 - г) използване на земята и избор на площадки за изграждане на обекти;

¹⁰ ОВ L 204, 21.7.1998г., стр.37. Директивата, както е изменена с Директива 98/48/ЕО (ОВ L 217, 5.8.1998г., стр.18).

- д) използване на обществени земи;
 - е) енергийна ефективност;
 - ж) естеството на първичните източници;
 - з) характеристики, специфични за кандидата, като технически, икономически и финансови възможности;
 - и) спазване на мерките, приети съгласно член 3.
3. Държавите-членки трябва да гарантират, че разрешителните режими за малко и/или разпределено производство отчитат техния ограничен размер и потенциалното отражение.
4. Разрешителните режими и критерии трябва да бъдат направени обществено достояние. Кандидатите трябва да бъдат информирани за основанията за отказ за даване на разрешение. Основанията трябва да бъдат обективни, недискриминационни, добре обосновани и надлежно доказани. Процедури на обжалване трябва да бъдат предоставени на кандидата.

Член 7

Организиране на търгове за нови мощности

1. Държавите-членки трябва да осигурят възможността, в интерес на сигурността на снабдяването, за осигуряване на нова мощност или на мерки за енергийна ефективност/управление на потреблението чрез тръжна процедура или процедура, равностойна по отношение на прозрачност и недискриминиране, въз основа на оповестени критерии. Тези процедури може, обаче, да бъдат предприети, само ако въз основа на разрешителната процедура производствената мощност, която се изгражда, или мерките за енергийна ефективност/управление на потреблението, които се вземат, не са достатъчни, за да се осигури сигурността на снабдяването.
2. Държавите-членки може да осигурят възможността, в интерес на опазването на околната среда и насърчаването на напълно нови технологии, за организиране на търгове за нови мощности въз основа на оповестени критерии. Този търг може да се отнася до нова мощност или мерки за енергийна ефективност/управление на потреблението. Тръжна процедура, обаче, може да бъде предприета, само ако въз основа на разрешителния режим производствената мощност, която се изгражда, или мерките, които са вземат, не са достатъчни за постигането на тези цели.
3. Данни за тръжната процедура за производствена мощност и мерки за енергийна ефективност/управление на потреблението трябва да се публикуват в *Официален вестник на Европейския съюз* поне шест месеца преди крайния срок за представяне на оферти.

Тръжните документи трябва да се предоставят на всяко заинтересовано предприятие, установено на територията на държава-членка, така че то да разполага с достатъчно време, през което да представи предложение.

С цел осигуряване на прозрачност и недискриминация, тръжните документи трябва да съдържат подробно описание на договорните изисквания и на процедурата, която трябва да бъде следвана от всички участници в търга, и изчерпателен списък на критериите, определящи избора на участниците и възлагането на договора, включително стимули, като субсидии, които се осигуряват от търга. Тези изисквания може да се отнасят и до областите, посочени в член 6, параграф 2.

4. В поканите за представяне на оферти за необходимата производствена мощност, следва да се обърне внимание и на предложенията за доставка на електроенергия с дългосрочни гаранции от съществуващи производствени мощности, при условие, че допълнителните нужди може да бъдат покрити по този начин.
5. Държавите-членки трябва да определят орган или държавна организация или частна организация, независими от дейности, свързани с производство, пренос, разпределение и пласмент на електроенергия, който може да бъде регулаторен орган, посочен в член 23, параграф 1, за да отговаря за организацията, наблюдението и контрола на тръжната процедура, посочена в параграфи 1 до 4. В случаите, когато операторът на преносната система е напълно независим от други дейности, което не са свързани с преносната система от гледна точка на собствеността, операторът на преносната система може да бъде определен като органа отговорен за организацията, наблюдението и контрола на тръжната процедура. Този орган или организация трябва да вземе всички необходими мерки за да осигури поверителността на информацията, съдържаща се в офертите.

ГЛАВА IV

УПРАВЛЕНИЕ НА ПРЕНОСНАТА СИСТЕМА

Член 8

Определяне на оператори на преносни системи

Държавите-членки трябва да определят или да изискат от предприятията, които притежават преносни системи да определят за период от време, който ще се посочи от държавите-членки, с оглед на съображенията за ефективност и икономически баланс, един или повече оператори на преносни системи. Държавите-членки трябва да осигурят, че операторите на преносни системи действат в съответствие с членове 9 - 12.

Член 9

Задачи на операторите на преносни системи

Всеки оператор на преносна система ще отговаря за :

- а) осигуряване на дългосрочната способност на системата да покрива разумни нужди за пренос на електроенергия;
- б) подобряване на сигурността на снабдяването чрез достатъчен преносен капацитет и надеждност на системата;
- в) управлението на енергийните потоци през системата, като се отчитат обмените с други междусистемно свързани системи. За тази цел операторът на преносната система трябва да отговаря за осигуряването на сигурна, надеждна и ефективна електроенергийна система и в тази връзка, за осигуряване на наличието на всички необходими спомагателни услуги, дотолкова доколкото наличието на тези услуги е независимо от друга преносна система, с която неговата система е свързана.
- г) предоставянето на оператора на друга система, с която неговата система е свързана, на достатъчно информация за осигуряване на надеждна и ефективна работа, съгласувано развитие и възможност за съвместна работа на свързаната система;
- д) осигуряването на недискриминация както между ползватели на системата или категории на ползватели на системата, особено в полза на предприятия, свързани с него;
- е) предоставянето на ползвателите на системата на информация, която им е необходима за ефикасен достъп до системата.

Член 10

Отделяне на операторите на преносни системи

1. Когато операторът на преносната система е част от вертикално интегрирано предприятие, той трябва да е независим поне с оглед на своята юридическа форма, организация и процес на вземане на решения от другите дейности, които не са свързани с пренос. Тези правила не трябва да създават задължение за разделяне на собствеността на активите на преносната система от вертикално интегрираното предприятие.
2. За да се осигури независимостта на оператора на преносната система, посочена в параграф 1, следните минимални критерии ще се прилагат:
 - а) лицата, отговорни за управлението на оператора на преносната система, не може да участват във фирмени структури на обединеното електроенергийно предприятие, отговарящи, пряко или непряко, за ежедневното управление на производството, разпределението и пласмента на електроенергия;
 - б) подходящи мерки трябва да бъдат взети, за да се гарантира, че професионалните интереси на лицата, отговорни за управлението на оператора на преносната система, са отчетени по начин, гарантиращ, че те са в състояние да действат самостоятелно;

в) операторът на преносната система трябва да има ефективни права на вземане на решения, независимо от обединеното електроенергийно предприятие, по отношение на активи, необходими за експлоатирането, поддържането и развитието на мрежата. Това не следва да пречи на наличието на подходящи механизми на съгласуване, за да се осигури, че правата за икономически и управленски надзор на компанията-майка по отношение на възвръщаемостта на активите, регулирана косвено в съответствие с член 23, параграф 2, в дъщерна компания са защитени. Това по-специално трябва да дава възможност на компанията-майка да одобрява годишния финансов план или равностоен документ на оператора на преносната система и да определя общи лимити на нивата на задлъжнялост на нейната дъщерна компания. Не трябва да се допуска компанията-майка да дава указания относно оперативната работа или по отношение на отделни решения, свързани с изграждането или модернизирането на преносни електропроводи, които не надвишават условията на одобрения финансов план или равностоен документ;

г) операторът на преносната система трябва да въведе програма за съответствие с изискванията, в която са посочени взетите мерки за недопускане на дискриминационно поведение, и да осигури, че спазването ѝ се контролира по подходящ начин. Програмата трябва да посочва конкретните задължения на служителите за изпълнение на тази цел. Годишен отчет, излагащ взетите мерки, трябва да се представя на регулаторния орган, посочен в член 23, параграф 1, от лицето или органа, отговарящи за контрола на програмата за съответствие, и той се публикува.

Член 11

Диспечирание и балансиране

1. Без накърняване на снабдяването с електроенергия въз основа на договорни задължения, включително тези, които произтичат от тръжните изисквания, операторът на преносната система трябва, когато има тази функция, да отговаря за диспечирането на производствените съоръжения на своята територия и за определяне на ползването на междусистемните връзки с други системи.
2. Диспечирането на производствени съоръжения и използването на междусистемните връзки се определя въз основа на критерии, които може да се одобряват от държавата-членка и които трябва да бъдат обективни, оповестени и прилагани по един недискриминационен начин, който осигурява правилното функциониране на вътрешния електроенергиен пазар. Те трябва да отчитат изискването за икономическо предимство на електроенергията от разполагаеми/съществуващи производствени съоръжения или обмените по междусистемни връзки и техническите ограничения на системата.
3. Държава-членка може да поиска от системния оператор при диспечирание на производствените съоръжения да даде приоритет на производствени съоръжения, използващи възобновяеми енергийни източници или отпадъци или произвеждащи комбинирано топло и електроенергия.

4. Държава-членка може, с оглед на сигурността на снабдяването, да укаже подобен приоритет да бъде даден на диспечирането на производствени съоръжения, използващи местни първични енергийни горивни източници, до степен, която не надвишава в една календарна година 15% от цялата първична енергия, необходима за производство на електроенергията, консумирана в съответната държава-членка.
5. Държавите-членки може да изискват от операторите на преносни системи да спазват минимални стандарти по отношение на поддържането и развитието на преносната система, включително междусистемния капацитет.
6. Операторите на преносни системи трябва да осигуряват енергията, която използват за покриване на енергийни загуби и резервна мощност в своята система, в съответствие с прозрачни, недискриминационни и пазарно основани процедури, в случаите, когато те имат това задължение.
7. Правилата, приети от операторите на преносни системи за балансиране на електроенергийната система, трябва да бъдат обективни, прозрачни и недискриминационни, включително правилата за начисляването на наказателни плащания на ползватели на техните мрежи за енергийни дисбаланси. Условието, включително правила и тарифи, за осигуряване на тези услуги от операторите на преносни системи трябва да бъдат определени съгласно методика, съответстваща на регламентираното в член 23, параграф 2, по един недискриминационен и отразяващ разходите начин и трябва да бъдат оповестени.

Член 12

Поверителност по отношение на операторите на преносни системи

Без накърняване на член 18 или на някакво друго законосъобразно задължение за разкриване на информация, операторът на преносна система трябва да запази поверителността на информация, представляваща търговска тайна, получена в хода на изпълнение на своята дейност. Разкрита информация относно неговите дейности, която може да е търговски полезна, трябва да се предоставя по недискриминационен начин.

ГЛАВА V

УПРАВЛЕНИЕ НА РАЗПРЕДЕЛИТЕЛНА СИСТЕМА

Член 13

Определяне на оператори на разпределителни системи

Държавите-членки трябва да определят или да изискат от предприятията, които притежават или отговарят за разпределителни системи, да определят за период от време, който ще се посочи от държавите-членки, с оглед на съображенията за ефективност и икономически баланс, един или повече оператори на разпределителни системи. Държавите-членки трябва да осигурят, че операторите на разпределителни системи действат в съответствие с членове от 14 до 16.

Член 14

Задачи на операторите на разпределителни системи

1. Операторът на разпределителна система трябва да поддържа сигурна, надеждна и ефективна електроразпределителна система на своята територия с необходимото внимание към околната среда.
2. При всички случаи той не трябва да прави разлика между ползватели на системата или категории на ползватели на системата особено в полза на предприятия, свързани с него.
3. Операторът на разпределителна система трябва да осигури на ползвателите на системата информацията, която им е необходима за ефективен достъп до системата.
4. Държава-членка може да поиска от оператора на разпределителна система при диспечирание на производствените съоръжения да даде приоритет на производствени съоръжения, използващи възобновяеми енергийни източници или отпадъци или произвеждащи комбинирано топло и електроенергия.
5. Операторите на разпределителни системи трябва да осигуряват енергията, която използват за покриване на енергийни загуби и резервна мощност в своята система, в съответствие с прозрачни, недискриминационни и пазарно основани процедури, в случаите, когато те имат това задължение. Това изискване трябва да бъде без накърняване на използването на електроенергията по договори, сключени преди 1 януари 2002 г.
6. В случаите, когато операторите на разпределителни системи отговарят за балансирането на електроразпределителната система, правилата, приети от тях за тази цел, трябва да бъдат обективни, прозрачни и недискриминационни, включително правилата за начисляване на наказателни плащания на ползватели на техните мрежи за енергийни дисбаланси. Условието, включително правилата и тарифите, за осигуряването на тези услуги от операторите на разпределителни системи трябва да бъдат определени в съответствие с член 23, параграф 2 по един недискриминационен и отразяващ разходите начин и трябва да бъдат оповестени.
7. При планиране на развитието на разпределителната мрежа операторът на разпределителната система трябва да обмисля и мерки за енергийна ефективност/управление на потреблението и/или разпределено производство, които може да изместят необходимостта от модернизиране или подмяна на електроенергийна мощност.

Член 15

Отделяне на операторите на разпределителни системи

1. Когато операторът на разпределителна система е част от вертикално интегрирано предприятие, той трябва да е независим поне с оглед на своята юридическа форма, организация и процес на вземане на решения от другите дейности, които не са свързани с разпределение. Тези правила не трябва да създават задължение за разделяне на собствеността на активите на оператора на разпределителната система от вертикално интегрираното предприятие.
2. Наред с изискванията на параграф 1, когато операторът на разпределителната система е част от вертикално интегрирано предприятие, той трябва да бъде независим от гледна точка на своята организация и процес на вземане на решения от другите дейности, които не са свързани с разпределение. За да се постигне това, се прилагат следните минимални критерии:
 - а) лицата, отговорни за управлението на оператора на разпределителната система, не може да участват във фирмени структури на обединеното електроенергийно предприятие, отговарящи, пряко или непряко, за ежедневно управление на производството, преноса или пласмента на електроенергия;
 - б) подходящи мерки трябва да бъдат взети, за да се гарантира, че професионалните интереси на лицата, отговорни за управлението на оператора на разпределителната система, са отчетени по начин, гарантиращ, че те са в състояние да действат самостоятелно;
 - в) операторът на разпределителната система трябва да има ефективни права на вземане на решения, независимо от обединеното електроенергийно предприятие, по отношение на активи, необходими за експлоатирането, поддържането и развитието на мрежата. Това не следва да пречи на наличието на подходящи механизми на съгласуване, за да се осигури, че правата за икономически и управленски надзор на компанията-майка по отношение на възвръщаемостта на активите, регулирана косвено в съответствие с член 23, параграф 2, в дъщерна компания са защитени. Това, по-специално, трябва да дава възможност на компанията-майка да одобрява годишния финансов план или равностоен документ на оператора на разпределителната система и да определя общи лимити за нивата на задлъжнялост на нейната дъщерна компания. Не трябва да се допуска компанията-майка да дава указания относно оперативната работа или по отношение на отделни решения, свързани с изграждането или модернизирането на електропроводи на ниво разпределение, които не надвишават условията на одобрения финансов план или равностоен документ;
 - г) операторът на разпределителната система трябва да въведе програма за съответствие с изискванията, в която са посочени взетите мерки за недопускане на дискриминационно поведение, и да гарантира, че нейното спазване се контролира по подходящ начин. Програмата трябва да посочва конкретните задължения на служителите за изпълнение на тази цел. Годишен отчет, излагащ взетите мерки, трябва да се представя на електроенергийния регулаторен орган, посочен в член 23, параграф 1, от лицето или органа, отговарящи за контрола на програмата за съответствие, и той се публикува.

Държавите-членки може да решат да не прилагат параграфи 1 и 2 към обединени електроенергийни предприятия, обслужващи по-малко от 100 000 присъединени клиенти или обслужващи малки несвързани системи.

Член 16

Поверителност по отношение на операторите на разпределителни системи

Без накърняване на член 18 или на някакво друго законосъобразно задължение за разкриване на информация, операторът на разпределителна система трябва да запази поверителността на информация, представляваща търговска тайна, получена в хода на изпълнение на своята дейност, и не трябва да допуска информация относно неговите дейности, която може да е търговски полезна, да се предоставя по дискриминационен начин.

Член 17

КОМБИНИРАН ОПЕРАТОР

Правилата в член 10, параграф 1 и член 15, параграф 1 не пречат на действието на комбиниран оператор на преносна и разпределителна системи, който е независим от гледна точка на своята юридическа форма, организация и процес на вземане на решения от другите дейности, които не са свързани с управлението на преносна или разпределителна система, и който отговаря на изискванията, посочени в букви от а) до г). Тези правила не трябва да създават задължение за разделяне на собствеността на активите на комбинираната система от вертикално интегрираното предприятие:

- а) лицата, отговорни за управлението на оператора на комбинираната система, не може да участват във фирмени структури на обединеното електроенергийно предприятие, отговарящи, пряко или непряко, за ежедневното управление на производството или пласмента на електроенергия;
- б) подходящи мерки трябва да бъдат взети, за да се гарантира, че професионалните интереси на лицата, отговорни за управлението на оператора на комбинираната система, са отчетени по начин, гарантиращ, че те са в състояние да действат самостоятелно;
- в) операторът на комбинираната система трябва да има ефективни права на вземане на решения, независимо от обединеното електроенергийно предприятие, по отношение на активи, необходими за експлоатирането, поддържането и развитието на мрежата. Това не следва да пречи на наличието на подходящи механизми на съгласуване, за да се осигури, че правата за икономически и управленски надзор на компанията-майка по отношение на възвръщаемостта на активите, регулирана косвено в съответствие с член 23, параграф 2, в дъщерна компания са защитени. Това, по-специално, трябва да дава възможност на компанията-майка да одобрява годишния финансов план или равностоен документ на оператора на комбинираната система и да определя общи лимити за нивата на задлъжнялост на нейната дъщерна компания. Не трябва да се допуска компанията-майка да дава указания относно оперативната работа или по отношение на отделни решения, свързани с изграждането или модернизирането

на електропроводи на ниво пренос и разпределение, които не надвишават условията на одобрения финансов план или равностоеен документ;

г) операторът на комбинираната система трябва да въведе програма за съответствие с изискванията, в която са посочени взетите мерки за недопускане на дискриминационно поведение, и да осигури, че нейното спазване се контролира по подходящ начин. Програмата трябва да посочва конкретните задължения на служителите за изпълнение на тази цел. Годишен отчет, излагащ взетите мерки, трябва да се представя на регулаторния орган, посочен в член 23, параграф 1, от лицето или органа, отговарящи за контрола на програмата за съответствие, и той се публикува.

ГЛАВА VI

РАЗДЕЛЯНЕ И ПРОЗРАЧНОСТ НА СЧЕТОВОДНИТЕ СМЕТКИ

Член 18

Право на достъп до счетоводните сметки

1. Държавите-членки или компетентен орган, определен от тях, включително регулаторните органи, посочени в член 23, трябва дотолкова доколкото е необходимо, за да изпълняват своите функции, да имат правото на достъп до счетоводните сметки на електроенергийните предприятия според изложеното в член 19.
2. Държавите-членки и определен компетентен орган, включително регулаторните органи, посочени в член 23, трябва да запазят поверителността на информация, представляваща търговска тайна. Държавите-членки може да предвидят разкриването на такава информация, когато това е необходимо, за да могат компетентните органи да изпълнят задълженията си.

Член 19

Разделяне на счетоводните сметки

1. Държавите-членки трябва да вземат необходимите мерки, за да осигурят, че счетоводните сметки на електроенергийните предприятия се поддържат в съответствие с параграфи от 2 до 3.
2. Електроенергийните предприятия, независимо от системата им на собственост или юридическа форма, трябва да съставят, представят за одит и публикуват своите годишни отчети в съответствие с правилата на националното законодателство относно годишните отчети на дружества с ограничена отговорност, прието в съответствие с Четвъртата директива 78/660/ЕС на Съвета

от 25 юли 1978 г. въз основа на член 44, параграф 2, буква ж)* от Договора за годишните счетоводни отчети на определени типове компании¹¹.

Предприятия, които не са задължени по закон да публикуват своите годишни счетоводни отчети, трябва да държат в своето главно управление копие от тях на разположение на обществеността.

3. Електроенергийните предприятия трябва, във вътрешното си счетоводство, да водят отделни счетоводни сметки за всяка от дейностите по пренос и разпределение, както те биха ги водили, ако въпросните дейности се извършваха от отделни предприятия, с цел недопускане на дискриминация, кръстосано субсидиране и изкривяване на условията на конкуренция. Те трябва да водят и сметки, които може да бъдат консолидирани, за други електроенергийни дейности, които не са свързани с пренос или разпределение. До 1 юли 2007 г. те трябва да водят отделни счетоводни сметки за дейностите по пласмента на електроенергия за привилегировани потребители и пласмента за непривилегировани потребители. Приходът от собствеността на преносната/разпределителната система трябва да бъде посочен в отчетите. Където е подходящо, те трябва да водят консолидирани счетоводни сметки за други неелектроенергийни дейности. Вътрешните счетоводни сметки трябва да включват балансов отчет и отчет за приходите и разходите за всяка дейност.
4. Одитът, посочен в параграф 2, трябва, по-специално, да удостовери спазването на задължението за недопускане на дискриминация и кръстосано субсидиране, посочено в параграф 3.

ГЛАВА VII

ОРГАНИЗАЦИЯ НА ДОСТЪП ДО СИСТЕМАТА

Член 20

Достъп на трета страна

1. Държавите-членки трябва да осигурят въвеждането на система за достъп на трета страна до преносните и разпределителните системи въз основа на оповестени тарифи, приложима към всички привилегировани потребители и прилагана обективно и без дискриминация между ползвателите на системата. Държавите-членки трябва да осигурят, че тарифите или методиките, лежащи в основата на тяхното пресмятане, са одобрени преди влизането им в сила в съответствие с член 23 и че тези тарифи и методиките - когато само методиките са одобрени - са оповестени преди влизането им в сила.
2. Операторът на преносна или разпределителна система може да откаже достъп, когато липсва необходимия капацитет. Подобен отказ трябва да бъде придружен

* Заглавието на Директива 78/660/ЕО е променено, за да се вземе под внимание преномерирането на членовете на Договора за създаване на Европейската общност в съответствие с Член 12 на Договора от Амстердам; първоначалната препратка бе към член 54, параграф 3, ж).

¹¹ ОВ L 222, 14.8.1978г., с.11. Директивата, както е изменена с Директива 2001/65/ЕО на Европейския парламент и на Съвета (ОВ L 283, 27.10.2001г., с.28).

от надлежно обосновани причини, особено с оглед на член 3. Държавите-членки трябва да осигурят, когато е подходящо и когато се дава отказ за достъп, че операторът на преносна или разпределителна система предоставя съответната информация за мерките, които ще са необходими за укрепване на мрежата. На страната, искаща такава информация, може да бъде начислена разумна такса, отразяваща разходите за предоставяне на подобна информация.

Член 21

Отваряне на пазара и реципрочност

1. Държавите-членки трябва да гарантират, че привилегированите потребители са:
 - а) до 1 юли 2004 г., привилегированите потребители, както са определени в член 19, параграфи 1 до 3 на Директива 96/92/ЕО. Държавите-членки трябва да оповестяват до 31 януари всяка година критериите за определяне на тези привилегировани потребители;
 - б) от 1 юли 2004 г. най-късно, всички небитови потребители;
 - в) от 1 юли 2007 г., всички потребители.
2. За недопускане на дисбаланс при отварянето на електроенергийните пазари:
 - а) договори за доставка на електроенергия с привилегирован потребител в системата на друга държава-членка няма да се забраняват, ако потребителят се разглежда като привилегирован и в двете участващи системи;
 - б) в случаите, когато сделки, според описаните в буква а), се отказват поради това, че потребителят е привилегирован само в една от две системи, Комисията може да задължи, като взема под внимание положението на пазара и общия интерес, отказващата страна да изпълни исканата доставка по искане на държавата-членка, където привилегированият потребител се намира.

Член 22

Директни линии

1. Държавите-членки трябва да вземат необходимите мерки, за да се позволи:
 - а) на всички производители на електроенергия и електроснабдителни предприятия, създадени в границите на тяхната територия, да снабдяват своята собственост, филиали и привилегировани потребители чрез директна линия;
 - б) на привилегирован потребител на тяхна територия да бъде снабдяван чрез директна линия от производител и доставчици.
2. Държавите-членки трябва да формулират критериите за даването на разрешения за изграждане на директни линии на тяхната територия. Тези критерии трябва да бъдат обективни и недискриминационни.

3. Възможността за доставка на електроенергия чрез директна линия, според посоченото в параграф 1, не трябва да засяга възможността за договаряне на електроенергия в съответствие с член 20.
4. Държавите-членки може да дават разрешения за изграждане на директна линия при условие или на отказ за достъп до системата въз основа, според случая, на член 20, или започването на процедура за решаване на спор съгласно член 23.
5. Държавите-членки може да откажат да разрешат директна линия, ако даването на подобно разрешение би попречило на изпълнението на разпоредбите на член 3. Подобен отказ трябва да бъде придружен от надлежно обосновани причини.

Член 23

Регулаторни органи

1. Държавите-членки трябва да определят един или повече компетентни органи с функцията на регулаторни органи. Тези органи трябва да бъдат изцяло независими от интересите на електроенергийния отрасъл. Те трябва чрез прилагането на този член като минимум да отговарят за осигуряването на недискриминация, ефикасна конкуренция и ефективно функциониране на пазара, контролирайки по-специално:
 - а) правилата, регламентиращи управлението и разпределянето на междусистемния капацитет съвместно с регулаторния орган или органи на тези държави-членки, с които има междусистемна връзка;
 - б) механизмите за справяне с капацитета на претоварване в рамките на националната електроенергийна система;
 - в) времето, за което преносни и разпределителни предприятия извършват присъединявания и ремонти;
 - г) оповестяването на подходяща информация от оператори на преносни и разпределителни системи относно междусистемни електропроводи, използване на мрежата и разпределяне на преносния капацитет на заинтересовани страни, отчитайки необходимостта за третиране на необобщена информация като търговски поверителна;
 - д) ефективното разделяне на сметките, както е посочено в член 19, за да се гарантира, че няма кръстосано субсидиране между дейностите по производство, пренос, разпределение и пласмент;
 - е) сроковете, условията и тарифите за присъединяване на нови производители на електроенергия, за да се гарантира, че те са обективни, прозрачни и недискриминационни, особено като се вземат под внимание всички разходи и ползи от различните технологии за използване на възобновяеми енергийни източници, разпределено производство и комбинирано производство на топло и електроенергия;

ж) степента, до която операторите на преносни и разпределителни системи изпълняват своите задачи в съответствие с членове 9 и 14;

з) нивото на прозрачност и конкуренция.

Органите, създадени съгласно този член, трябва да публикуват годишен доклад за резултатите от техния контрол върху дейностите, посочени в букви от а) до з).

2. Регулаторните органи трябва да отговарят за определянето или одобряването, преди влизането им в сила, поне на методиките, използвани за пресмятане или утвърждаване на сроковете и условията за:

а) свързване и достъп до национални мрежи, включително тарифите за пренос и разпределение. Тези тарифи или методики трябва да дават възможност за извършване на необходимите инвестиции в мрежите, които ще се изпълняват по начин, позволяващ на тези инвестиции да осигурят жизнеспособността на мрежите;

б) осигуряване на балансиращи услуги.

3. Въпреки параграф 2, държавите-членки може да предвидят регулаторните органи да представят за официално решение пред съответния орган в държавата-членка тарифите или поне методиките, посочени в този параграф, както и промените в параграф 4. Съответният орган трябва, в този случай, да има правомощието или да одобри, или да отхвърли проекторешение, представено от регулаторния орган. Тези тарифи или методики или промени в тях трябва да се публикуват заедно с решението за официално приемане. Всяко официално отхвърляне на проекторешение трябва да се публикува, включително неговата обосновка.

4. Регулаторните органи трябва да имат пълномощието да изискват от операторите на преносни и разпределителни системи, ако е необходимо, да променят условията, тарифите, правилата, механизмите и методиките, посочени в параграфи 1, 2 и 3, за да гарантират, че те са съразмерни и се прилагат по недискриминационен начин.

5. Страна, която има оплакване срещу оператор на преносна или разпределителна система по отношение на въпросите, посочени в параграфи 1, 2 и 4, може да отнесе жалбата към регулаторния орган, който, действайки като органа за решаване на спорове, трябва да издаде решение в срок от два месеца след получаване на жалбата. Този период може да бъде удължен с два месеца, когато регулаторният орган иска да получи допълнителна информация. Този период може да бъде допълнително удължен със съгласието на жалбоподателя. Решението трябва да има задължителна сила, докато не бъде отхвърлено след обжалване.

Когато жалба касае тарифи за свързване на големи нови производствени мощности, двумесечният период може да бъде удължен от регулаторния орган.

6. Всяка страна, която е засегната и има право да подаде жалба относно решение за методиките, взето съгласно параграфи 2, 3 или 4, или когато регулаторният орган има задължението да консултира относно предложените методики, може най-късно в рамките на два месеца или по-кратък период от време, както е предвидено от държавите-членки, след публикуване на решението или предложението за решение, да представи иск за преразглеждане. Подобен иск няма да има отлагателна сила.
7. Държавите-членки трябва да вземат мерки, за да гарантират, че регулаторните органи са в състояние да изпълняват своите задължения, посочени в параграфи от 1 до 5, по един ефективен и бърз начин.
8. Държавите-членки трябва да разработят подходящи и ефективни механизми за регулиране, контрол и прозрачност, за да не се допуска злоупотреба с господстващо положение, особено във вреда на потребители и враждебно поведение. Тези механизми трябва да вземат под внимание разпоредбите на Договора и по-специално член 82 от него.

До 2010 г. съответните органи на държавите-членки трябва да представят на Комисията не по-късно от 31 юли на всяка година в съответствие със закона за конкуренцията доклад за пазарното влияние, враждебно или антиконкурентно поведение. Този доклад трябва освен това да прави преглед на променящите се модели на собственост и на практически мерки, взети на национално ниво, за осигуряване на достатъчно разнообразие на пазарни участници или практически мерки, взети за увеличаване на междусистемните връзки и конкуренцията. От 2010 година нататък съответните органи трябва да представят подобен доклад на всеки две години.

9. Държавите-членки трябва да осигурят, че подходящите мерки са взети, включително административна мярка или наказателно съдопроизводство в съответствие с националните им законодателства, срещу отговорните физически или юридически лица, когато правилата за поверителност, наложени от настоящата директива, не са спазени.
10. В случай на трансгранични спорове, решаващият регулаторен орган трябва да бъде регулаторният орган, който има пълномощия по отношение на системния оператор, който отказва ползването на системата или достъпа до нея.
11. Жалбите, посочени в параграфи 5 и 6, трябва да бъдат без накърняване на упражняването на правата на обжалване съгласно законодателството на Общността и местните законодателства.
12. Националните регулаторни органи трябва да допринесат за създаването на вътрешния пазар и осигуряването на равни условия като си сътрудничат помежду си и с Комисията по един прозрачен начин.

ГЛАВА VIII

ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

Член 24

Мерки за защита

В случай на неочаквана криза на енергийния пазар и когато физическата безопасност и сигурност на лица, оборудване или съоръжения или целостта на системата са застрашени, държава-членка може временно да вземе необходимите мерки за защита.

Тези мерки трябва да водят до минималното възможно нарушаване на функционирането на вътрешния пазар и не трябва да са по-широки по обхват от точно необходимото, за да се отстранят неочаквано възникналите трудности.

Засегнатата държава-членка трябва незабавно да съобщи тези мерки на другите държави-членки и на Комисията, които може да решат, че засегнатата държава-членка трябва да измени или отмени тези мерки, дотолкова доколкото те изкривяват конкуренцията и се отразяват неблагоприятно на търговията по начин, който е в противоречие с общия интерес.

Член 25

Мониторинг на вноса на електроенергия

Държавите-членки трябва да информират Комисията на всеки три месеца за вноса на електроенергия по отношение на физически потоци, който е осъществен през предходните три месеца от трети държави.

Член 26

Дерогации

1. По отношение на много малки изолирани системи, държавите-членки, които могат да докажат след като директивата влезе в сила, че има съществени проблеми за работата на техните малки несвързани системи, може да кандидатстват за дерогации от съответните разпоредби на глави IV, V, VI, VII, както и глава III, доколкото става въпрос за рехабилитация, модернизация и разширяване на съществуваща мощност, които може да им бъдат дадени от Комисията. Последната трябва да информира държавите-членки за тези молби преди да вземе решение, като вземе под внимание спазването на поверителността. Това решение трябва да се публикува в *Официален вестник на Европейския съюз*. Този член е приложим и към Люксембург.
2. След като директивата влезе в сила държава-членка, която поради причини от технически характер има съществени проблеми при отварянето на своя пазар за някои ограничени групи на небитови потребители, посочени в член 21, параграф 1, б), може да кандидатства за дерогация от това условие, което може да ѝ бъде дадено от Комисията за период, който не надвишава 18 месеца след датата, посочена в член 30, параграф 1. При всички случаи подобно дерогиране губи сила на датата, посочена в член 21, параграф 1, в).

Член 27

Процедура за проверка

В случай, че докладът, посочен в член 28, параграф 3 стига до заключение, съгласно което предвид на ефективния начин, по който достъп до мрежата се осигурява в държава-членка - което води до напълно ефективен, недискриминационен и безпроблемен достъп до мрежата - Комисията реши, че някои задължения, наложени от настоящата директива на предприятията (включително тези относно юридическото разделяне по отношение на операторите на разпределителни системи), не са съразмерни на преследваната цел, въпросната държава-членка може да внесе в Комисията искане за освобождаване от въпросното изискване.

Молбата трябва да бъде съобщена незабавно от държавата-членка на Комисията заедно с цялата приложима информация, необходима за доказване, че изводът, направен в доклада за осигуряване на ефективен достъп до мрежата, ще бъде спазен.

В срок от три месеца от получаване на известието Комисията трябва да вземе становище по отношение на молбата от засегнатата държава-членка и според случая, да внесе предложения в Европейския парламент и Съвета за изменение на съответните разпоредби на директивата. В предложенията за изменение на директивата Комисията може да предложи освобождаване на въпросната държава-членка от конкретни изисквания при условие, че тази държава-членка изпълни еднакво ефективни мерки според случая.

Член 28

Отчитане

1. Комисията трябва да контролира и проверява прилагането на настоящата директива и да представя на Европейския парламент и Съвета отчет за постигнатия цялостен напредък преди края на първата година след влизането в сила на настоящата директива и след това всяка година. Отчетният доклад трябва да включва следната минимална информация:
 - а) придобития опит и постигнатия напредък при създаването на цялостен и напълно работещ вътрешен пазар на електроенергия и пречките, които остават в тази връзка, включително аспектите на пазарно влияние, концентрация на пазара, враждебно или антиконкурентно поведение и ефекта от това с оглед на изкривяването на пазара;
 - б) степента, до която изискванията за разделяне и определяне на тарифи, съдържащи се в настоящата директива, са успешни при осигуряването на справедлив и недискриминационен достъп до електроенергийната система на Общността и еквивалентни нива на конкуренция, както и икономическите, екологичните и социалните последици от отварянето на електроенергийния пазар за потребителите;
 - в) проучване на въпроси, свързани с нивата на преносен капацитет на системата и сигурността на снабдяване с електроенергия в Общността, и

особено съществуващия и планирания баланс между потребление и снабдяване, отчитайки физическия капацитет за обмени между зоните;

г) специално внимание ще бъде обърнато на мерките, взети в държавите-членки за покриване на върхово потребление и справяне с дефицита на един или повече доставчици;

д) изпълнение на дерогирането, предвидено съгласно член 15, параграф 2 с цел възможно ревизиране на прага;

е) обща оценка на напредъка, постигнат по отношение на двустранните отношения с трети държави, които произвеждат и изнасят или транспортират електроенергия, включително напредъка в обединяването на пазара, социалните и екологичните последици от търговията с електроенергия и достъпа до мрежите на такива трети държави;

ж) необходимостта от възможни изисквания за хармонизиране, които не са свързани с разпоредбите на настоящата директива;

з) начина, по който държавите-членки са изпълнили на практика изискванията относно класифицирането на енергията, съдържащи се в член 3, параграф 6, и начина, по който препоръки на Комисията по този въпрос са взети под внимание.

Където е подходящо, този доклад може да включва препоръки по-специално по отношение на обхвата и формите на изискванията за обозначаване, включително напр. начина, по който се прави позоваване на съществуващи референтни източници и съдържанието на тези източници, и особено за начина, по който информацията за въздействието върху околната среда по отношение като минимум на емисиите на CO₂ и радиоактивните отпадъци, резултат от производството на електроенергия от различни енергийни източници, може да се предоставя по един прозрачен, лесно достъпен и съпоставим начин в целия Европейски съюз, и за начина, по който мерките, взети от държавите-членки за контрол на точността на информацията, предоставена от доставчици, може да бъде рационализиран, и мерки за противодействие на отрицателни ефекти от пазарно влияние и пазарна концентрация.

2. На всеки две години докладът, посочен в параграф 1, трябва да включва и анализ на различните мерки, взети в държавите-членки за изпълнение на задълженията, свързани с обществени услуги, заедно с проверка на ефективността на тези мерки и особено техния ефект върху конкуренцията на електроенергийния пазар. Където е подходящо, този доклад може да включва препоръки относно мерките, които трябва да бъдат взети на национално ниво за постигане на високи стандарти на обществени услуги или мерки, предназначени за недопускане на пазарна възбрана.

3. Комисията трябва не по-късно от 1 януари 2006 г. да представи на Европейския парламент и Съвета подробен доклад, очертаващ напредъка, постигнат при създаването на вътрешния електроенергиен пазар. Докладът трябва по-конкретно да разглежда:

- наличието на недискриминационен достъп до мрежата;
- ефективен регулаторен надзор;
- развитието на междусистемната инфраструктура и положението със сигурността на снабдяването в Общността;
- степента, до която малки предприятия и домакинства се ползват от пълните ползи от отварянето на пазарите, особено по отношение на стандартите на обществените услуги и всеобщо обслужване;
- степента, до която пазарите на практика са отворени за ефективна конкуренция, включително аспектите на пазарно влияние, пазарно съсредоточаване и враждебно или антиконкурентно поведение;
- степента, до която потребителите действително преминават към други снабдителите и предоговаряне на тарифи;
- ценови процеси, включително цени за доставка според степента на отваряне на пазарите;
- опита, придобит при прилагането на директивата, доколкото се отнася до ефективната независимост на системните оператори във вертикално интегрирани предприятия и дали други мерки, освен функционалната независимост и разделянето на счетоводните сметки, са изпълнени, които имат ефекти, равностойни на юридическото разделяне.

Където е подходящо, Комисията трябва да внася предложения в Европейския парламент и Съвета, особено за да гарантира високи стандарти на обществени услуги.

Където е подходящо, Комисията трябва да внася предложения в Европейския парламент и Съвета, особено за да осигури пълна и ефективна независимост на операторите на разпределителни системи преди 1 юли 2007 г. Когато е необходимо, тези предложения трябва, в съответствие със закона за конкуренцията, да касаят и мерки за решаване на въпроси, свързани с пазарното влияние, пазарната концентрация и враждебно и антиконкурентно поведение.

Член 29

Отменяне

Директива 90/547/ЕО се отменя, считано от 1 юли 2004 г.

Директива 96/92/ЕО се отменя от 1 юли 2004 г. без накърняване на задълженията на държавите-членки относно сроковете за въвеждане и прилагане на посочената директива. Позовавания на отменената директива се тълкуват като направени към настоящата директива и следва да се четат в съответствие с корелационната таблица в приложение Б.

Член 30

Изпълнение

1. Държавите-членки трябва да въведат в сила законите, регламентите и административните разпоредби, необходими за спазване на настоящата директива не по-късно от 1 юли 2004 г. Те трябва веднага да информират Комисията за това.
2. Държавите-членки може да отложат изпълнението на член 15, параграф 1 до 1 юли 2007 г. Това трябва да бъде без накърняване на изискванията, съдържащи се в член 15, параграф 2.
3. Когато държавите-членки приемат тези мерки, те трябва да съдържат позоваване на настоящата директива или трябва да бъдат придружени от подобно позоваване при официалното им публикуване. Методите на извършване на това позоваване трябва да бъдат формулирани от държавите-членки.

Член 31

Влизане в сила

Настоящата директива влиза в сила на двадесетия ден след датата на нейното публикуване в *Официален вестник на Европейския съюз*.

Член 32

Адресати

Адресати на настоящата директива са държавите-членки.

Съставено в Брюксел на 26 юни 2003 г.

За Европейския парламент,
Председател:
P. COX

За Съвета,
Председател:
A. TSOCHATZOPOULOS

ПРИЛОЖЕНИЕ А

Мерки за защита на потребителя

Без накърняване на правилата на Общността за защита на потребителя, по-специално Директива 97/7/ЕО на Европейския парламент и Съвета¹² и Директива 93/13/ЕО¹³ на Съвета, мерките, посочени в член 3, трябва да гарантират, че потребителите:

- а) имат право да сключват договор със своя доставчик на електроенергийни услуги, в който се посочва:
- име и адрес на доставчика;
 - предоставяните услуги, предложени нива на качество на услугите, както и времето за първоначално свързване;
 - ако се предлагат, видовете на предлагани услуги за поддържане;
 - средствата, чрез които може да се получи актуална информация за всички приложими тарифи и такси за поддържане;
 - срокът на договора, условията за подновяване и прекратяване на услуги и на договора, наличието на право на оттегляне;
 - условия на компенсиране и възстановяване на средства, които се прилагат, ако нивата на качество на договорните услуги не се спазват; и
 - методът на инициращи процедури за решаване на спорове в съответствие с буква е).

Условията трябва да бъдат справедливи и добре известни предварително. При всички случаи тази информация следва да се предоставя преди сключването или потвърждаването на договора. Когато договори се сключват чрез посредници, горната информация трябва също да се предоставя преди сключване на договора;

б) са получили своевременно известие относно намерение за промяна на договорни условия и са информирани за своето право на оттегляне, когато известието се връчва. Лицата, отговорни за връчването на известия и съобщения, трябва да уведомяват директно своите абонати за увеличаване на таксите в подходящо време не по-късно от един нормален инкасаторски период след като увеличението влиза в сила. Държавите-членки трябва да осигурят, че потребителите са свободни да се оттеглят от договори, ако те не приемат новите условия, съобщени им от техния доставчик на електроенергийни услуги;

в) получават прозрачна информация за приложимите цени и тарифи и за стандартните условия по отношение на достъпа до и ползването на електроенергийни услуги;

г) са получили широк набор от начини на плащане. Всяка разлика в сроковете и условията трябва да отразява разходите за доставчика при различните системи на плащане. Общите условия трябва да бъдат справедливи и прозрачни. Те трябва да са формулирани ясно и изчерпателно. Потребителите трябва да бъдат защитени срещу несправедливи или подвеждащи методи на продажба;

¹² ОВ L 144, 4.6.1997г., с. 19.

¹³ ОВ L 95, 21.4.1993г., с. 29.

- д) няма да плащат такса за промяна на доставчика;
- е) се ползват от прозрачни, прости и не скъпи процедури за решаване на техни оплаквания. Тези процедури трябва да дават възможност за уреждане на споровете по справедлив и бърз начин с предвиждането, където има законно основание, на система за възстановяване на средства и/или компенсиране. Те следва да прилагат, където е възможно, принципите, изложени в Препоръка 98/257/ЕО¹⁴ на Комисията.
- ж) когато имат достъп до всеобщо обслужване съгласно разпоредбите, приети от държавите-членки, съгласно член 3, параграф 3, са информирани за правата си по отношение на всеобщото обслужване.

¹⁴ ОВ L 115, 17.4.1998г.,с.31.